

rutes culturals per Barcelona

Sou lliure de compartir, copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format amb els termes següents. **Reconeixement** – Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dona suport o patrocina l'ús que en feu. **No comercial** – No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials. **Sense obra derivada** – Si remescleu, transformeu o creeu a material, no podeu difondre el material modificat.

Pere Cowley Capella
perecowley@gmail.com
Barcelona, 2022

Ciutat Vella

Una mica d'història

La Barcelona romana

Una bona ruta per conèixer els orígens de la ciutat. Ens farem moltes preguntes. D'on ve el nom de la ciutat? O què en queda de la Barcelona romana, més enllà de les columnes i les ruïnes? Sabrem com eren els barcelonins de fa dos mil anys i, amb sort, descobrirem que no eren ben bé com ens esperàvem. I, per acabar, descobrirem alguns vestigis amagats i desconeguts, i és que tots els camins van a Roma!

La Barcelona medieval

S'ha dit sovint que l'edat mitjana va ser una època fosca. En aquesta ruta descobrirem si realment va ser així. Coneixerem com durant l'edat mitjana la petita *Barcino* romana es va convertir en una de les grans capitals del Mediterrani i parlarem de com pensaven, menjaven, com vivien els barcelonins de fa mil anys.

Lo poble menut. Una finestra a la Barcelona del segle XVII

L'aigua garrapinyada amb gust anís, les apostes al trinquet, el mossèn que fumava durant el sermó, les processons, la pudor dels tallers de cuir. En aquesta ruta pels barris de la Ribera i Santa Caterina coneixerem la Barcelona del segle XVII a través de la vida d'un menestral. Durant 40 anys Miquel Parets, un artesà i veí de Santa Caterina, va escriure un diari que ens ajudarà a descobrir com era la Barcelona de fa quatre-cents anys.

Indianes i il·lustrats. La Barcelona industriosa del segle XVIII

Som al 12 de setembre de 1714. Fa vint-i-quatre hores que ha acabat el setge a la ciutat i que segles més tard es farà famós. Com canviarà Barcelona als propers anys? Com serà la ciutat d'aquí a cent anys? No sabem si algun barceloní deuria fer-se aquestes preguntes. En tot cas, intentarem respondre-les i conèixer la sorprenent i desconeguda Barcelona del segle XVIII.

Una passejada pel parc de la Ciutadella per l'Exposició Universal de 1888

L'estiu del 1888 José Rizal, un jove metge filipí passejava pel parc de la Ciutadella, envoltat d'una gentada admirada amb tots els objectes, moderns o exòtics, dels pavellons, de les màquines. Tot el món cabia en aquella flamant exposició universal! Rizal, però, sortí d'allà consternat. Què havia vist? En aquesta ruta coneixerem la història la primera celebració d'abast mundial que s'organitzà a Barcelona: l'Exposició Universal del 1888.

Moll i trinxera. Una passejada per la Barceloneta

Al 1449 el Consell de Cent decideix construir un moll, transportant grans blocs de pedra de Montjuïc, per mar, fins a la platja. Tomàs Alemany, actor, va proposar fer servir les grues que utilitzava pels canvis d'escenaris a les obres de teatre. És gràcies a aquest moll que es formarà una nova península a on, tres segles després, s'hi construirà el barri de la Barceloneta. En la ruta, farem un recorregut cronològic pels tres-cents anys d'història del barri, per acabar al carrer dels Pescadors, recordant un dels seus fills il·lustres, Hilari Salvador, l'últim alcalde de la Barcelona republicana durant la guerra civil.

El carrer Burgués, l'any 1908, poc abans del seu enderroc per l'obertura de la Via Laietana

Les rutes temàtiques

Fam de cultura. L'educació pública i popular de la Barcelona del 1900

A finals del segle XIX la mestra i feminista Júlia Aymà obria una petita escola laica en un pis del carrer de la Cadena, al barri del Raval. Al mateix moment, a Sarrià, s'hi inauguraven escoles d'ordres religioses, com els jesuïtes i escolapis, en edificis monumentals. Com aprenien els infants de Barcelona a principis del segle XX? I els adults? En aquesta ruta coneixerem algunes de les històries de les escoles, les acadèmies i els ateneus que intentaven apropar la cultura a les classes populars de la ciutat.

Els vampirs del Districte Cinquè. El cas de l'Enriqueta Martí, 1912. *Novetat 2025*

Diuen que era una nit freda de febrer quan una nena innocent i perduda pels carrers foscos del Raval es trobà amb una dona gran amb cara de bruixa que li oferí dolços i que l'amagà sota la seva capa negra... O això és el que explica la llegenda contada en articles, llibres, obres de teatre, musicals, pel·lícules. Però qui era realment l'Enriqueta Martí i perquè ha passat a la història com la *Vampira del Raval*?

La revetlla del foc. Barcelona, juliol del 1835

A vegades un fet aparentment petit pot acabar fent saltar pels aires una ciutat. La història comença un 24 de juliol, revetlla de Sant Jaume. Com era tradició el Torín havia organitzat una cursa de braus. La plaça era plena de gom a gom. La gent tenia ganes de gresca. Però alguna cosa va anar malament i la festa acabaria d'una forma molt diferent a la prevista. Aquella tarda xafogosa transformaria per sempre Barcelona i la seva gent. .

Vivers de revolucionàries. Una història del moviment a través del Raval

Cooperatives, sindicats i escoles laiques, ateneus i fàbriques, vagues i locauts, luddites, republicans federals i anarquistes. Durant un segle, de 1835 a 1936, el Raval va ser un dels centres més importants del moviment obrer a la ciutat. En aquesta ruta seguirem el fil d'algunes de les persones que hi van formar part i alguns dels espais en que es va viure i coure la Rosa de Foc.

Abaix l'esclavitud! Història i patrimoni de la burgesia esclavista de Barcelona

El 4 de juliol del 1844 salpava del port de Barcelona el falutx *Pepito*, que havia estat construït l'any abans, al port de la ciutat. Declarava tenir com a destinació Rio de Janeiro, però en realitat anava cap a un altre port. Seguir el rastre d'aquests vaixells i dels diners que arribaven a la ciutat amb els seus negocis no és fàcil. Avui, però, reconstruïrem els viatges i els guanys milionaris que van fer i que van permetre construir palaus, fàbriques, teatres, barris sencers, enterrant, a sota seu, la memòria d'una història cruel: la del tràfic d'esclaus.

Temples migrants. La diversitat religiosa i cultural al Raval

En aquesta ruta coneixerem algunes de les minories religioses que viuen i es troben al Raval. En un sol carrer hi podem trobar un temple sikh, un oratori islàmic i una església catòlica i, tombant cap al carrer del costat, un centre pentecostal i una església evangèlica. Com viuen aquestes minories en una ciutat com Barcelona, en un barri com el Raval.

Mai tindràs una casa! La lluita per l'habitatge a la Barcelona post-olímpica

Mai tindràs una casa! cridaven els manifestants a Plaça Catalunya al maig del 2006, poc abans de l'esclat de la crisi del 2008. En aquesta ruta coneixerem algunes de les protestes, organitzacions, de les victòries i de les derrotes del moviment de l'habitatge a la Barcelona dels nostres dies.

***Et farà un home!* El moviment antimilitarista a la Barcelona dels 1980**

“La mili et farà un home!” És probable que molts joves de la dècada dels 1980 encara sentissin aquesta frase dels seus pares o avis. Molts, però, haguessin fet el que fos per tal d'estalviar-se aquells mesos a Melilla o a Saragossa. En aquesta ruta coneixerem com s'organitzà i lluità el moviment antimilitarista, tant dels objectors de consciència com dels insubmisos.

Les rutes literàries

El Raval. Escenari de novel·la negra

Han estat molts els escriptors i escriptores que han situat al Raval l'escenari de les seves novel·les negres, des de Ledesma a Rafael Tasis i Vázquez Montalbán. Durant la ruta recorrem el carrers del barri i llegirem els relats d'alguns dels crims que hi succeït, tant en les pàgines de les novel·les com en la realitat, sovint esbiaixada, dels diaris.

***De dignitat poeta.* Una passejada per la vida i obra de Joan Salvat-Papasseit**

“No he conegut mai ningú que tractés els llibres amb més cura que en Salvat”, recordava un amic seu, Joan Alavedra, a la seva biografia. De les parades de llibres de vell als vespres a l'Ateneu Enciclopèdic, de les revistes que publicà a la seva feina al capdavant de la llibreria de les Galeries Laietanes. Salvat-Papasseit, fill d'una família obrera, s'estimà la cultura i la literatura de forma apassionada.

***Pesa haver perdut.* Una passejada literària per la Barcelona de la postguerra**

L'any 1944 Joan Brossa escrivia un poema ple de símbols i imatges difícils d'interpretar, potser per tal d'escapar la implacable censura franquista. Hi destaca, però, un vers amb un significat diàfan i dramàtic: *pesa haver perdut*. Fam, misèria, violència, talls de llum, corrupció. En aquesta ruta recorrerem la Barcelona dels anys 1940 i 1950 a través de les novel·les, poemes, articles dels i les escriptors que es van atrevir a trencar el feixuc silenci de la dictadura.

Fondre la ciutat. La contracultura a Barcelona (1971-2006)

“Haig de baixar al downtown, haig de fondre aquesta ciutat”, escriu l'escriptor i pintor Pepe Sales al seu diari, el 12 de novembre del 1979. Des de les passejades d'Ocaña per les Rambles als concerts punk de la Banda Trapera del Río, dels articles d'en Malvido a la revista *Star* als dies tancats a la Model per *escándalo público*, dels pisos on hi passava tothom als vespres en un barri Gòtic brut però proper i familiar. Com va ser aquell moviment contracultural i com va desaparèixer en vigílies dels jocs olímpics?

La fabricant. Una història de teixidores i empresaris

L'Antònia Corominas ha llegit poques novel les romàntiques però sap fer números i balanços, coneix bé les santes escriptures i no li espanta treballar de valent. Auda  i treballadora, esposa fidel i creient.  s aix  que l'escriptora Dolors Monserdà descriu a la seva protagonista, a la *fabricanta*, que d'un teler r nec aconseguir  bastir un imperi fabril. Però és realment la història de l'origen de la indústria i de la burgesia catalanes o senzillament l'argument d'una novel la de ficció?

Eixample

La santa igualtat. Una passejada amb Cerd  per la Dreta de l'Eixample

En aquesta ruta parlarem de com es va concebre l'Eixample i com va ser que el disseny s un enginyer -i no un arquitecte- i socialista utòpic com Ildefons Cerd . El seu pla, revolucionari, va topiar amb tota mena de resistències, però es va saber adaptar als canvis socials i a les diferents èpoques.

Xemeneies i xamfrans. Una passejada pel passat industrial de l'Eixample Esquerra

La sala d'actes d'un antic local parroquial va ser, a la dècada de 1960, l'indret a on es conegueren moltes parelles del barri del Ninot. Aquella sala, però, té una història que va més enllà i que enllaça amb el passat fabril i obrer de l'Esquerra de l'Eixample que recuperarem a través de tres de les xemeneies que es conserven, amagades entre els xamfrans d'un barri que no sempre fou només residencial. En aquesta ruta coneixerem el passat industrial d'un barri que avui és sobretot residencial i coneixerem quines xemeneies s'amaguen entre els xamfrans.

Un barri en guerra. Una passejada per la Sagrada Família i el Camp d'en Grassot

La guerra civil va transformar la ciutat, des de les col·lectivitzacions als bombardejos. En aquesta ruta recorrerem els barris de la Sagrada Família i el Camp d'en Grassot per saber com els va afectar el conflicte i com aquests dos barris es van convertir, en una nit freda de febrer, en l'epicentre de la guerra a la ciutat.

La barricada dels alemanys. Jueus, nazis i antifeixistes a la Barcelona republicana i de la postguerra (1931-1950)

Quan el 30 de gener de 1933 el president de la República alemanya, el vell general Paul von Hindenburg, va nomenar a Hitler com a canceller del govern, feia un temps inusualment càlid. El cru hivern, però, va estendre's ràpidament per tot el país. En pocs mesos, el nou partit en el poder acabaria desfent el sistema democràtic, abolint totes les llibertats polítiques i començant una repressió implacable contra tots els opositors. Barcelona, immersa en l'esclat republicà, es va començar a omplir d'alemanys: tant dels que fugien d'aquella dictadura com dels que volien fer propaganda nazi. Uns i altres acabarien enfrontant-se pels carrers d'una ciutat que, pocs anys després, es convertiria en una barricada contra el feixisme.

Abaix les muralles! Una història dels inicis de la construcció de l'Eixample. *Novetat 2026*

El 7 d'agost de 1854 el Marquès del Duero preguntava a una munió de ciutadans què volien fer amb les muralles que envoltaven i constrenyien la ciutat des de feia segles. En realitat era una pregunta retòrica. Feia dècades que la ciutat intentava deslliurar-se d'aquells murs odiats que es veien com una imposició militar. Els concentrats respongueren eufòrics a favor de l'enderroc. Quedava pel davant una feina ingent: desmuntar un sistema de fortificació immens format per les muralles, els baluards, fossars, polvorins i contraescarpes. I, sobretot, quedava pel davant una gran pregunta: com hauria de ser aquella nova ciutat sense muralles?

Horta-Guinardó

Aire lliure! Una passejada pel Guinardó dels anys 1920

Les fontades, les escoles del Bosc i del Mar, les torres ben ventilades, aquell paisatge rural, de secà, les vistes sobre el mar. Barcelona havia de convertir-se en una ciutat jardí! A principis del segle XX l'aire lliure i la natura es van convertir en el nou ideal per a les ciutats modernes, davant del perill d'un ésser minúscul i mortífer: el bacil de Koch.

L'Herència Casanovas. Història d'una terratinent. Novetat 2025

El 6 d'octubre de 1892 moria Baltasar de Casanovas i Bacardí. No sabem què deuria pensar la seva única filla, Montserrat. El que sí que sabem és que aquella mort seria el principi del final d'un paisatge agrícola i social que durant segles havia ocupat aquest indret a les afores de la ciutat. En aquesta ruta recorrerem la vasta herència que va rebre Montserrat de Casanovas, ara fa cent-trenta anys.

Un poble idíl·lic. Un estiu a Horta a principis del segle XX

Com cada estiu la família Pradell havien pujat a Horta per estiuajar, just abans de la revetlla de Sant Joan. Els esperaven tres mesos de tranquil·litat lluny del brogit del centre de Barcelona i de les seves vagues i protestes obreres. Tres mesos d'excursions, de vetllades musicals, jocs, amistats i partits d'aquell nou esport, el foot-ball, que tant agradava als nois de la colònia d'estiuajants. Quines ganes en tenien, d'estiu, la família Pradell! Horta era un oasi de pau, un poble idíl·lic... O potser no?

El laberint il·lustrat. Una passejada pel Laberint d'Horta

En el recorregut dissenyat per l'aristòcrata Antoni Desvalls tots els detalls estan pensats: les escales, les escultures i, sobretot, el laberint. Tot forma part d'un recorregut ascendent, d'un joc intel·lectual en el qual se'ns expliquen diverses històries de la mitologia grega. Només cal que seguim el camí que ens traça el canal d'aigua per arribar fins a la font de la nimfa. Més enllà d'aquest traçat il·lustrat, però, el parc amaga també un passat ombrívol.

Això ho va fer el meu pare. Històries de les barraques del Carmel

Aquell tros enrajolat era la casa d'en Quique, ens explica l'antic veí del barri de Francisco Alegre. Avui hi ha una reixa i no m'hi deixen passar i penso, però si això ho va fer el meu pare! En aquesta ruta escoltarem els records, les lluites i la tristesa d'algunes de les persones que van viure a les barraques al capdamunt del Turó de la Rovira.

Sant Martí

Passat i present del Rec comtal

En aquesta ruta recorrerem alguns dels barris de la ciutat per on va passar el Rec comtal, que, durant segles, va ser el motor per a artesans, bugaderes, pageses i pagesos de Sant Andreu, el Clot o la Ribera. Trepitjarem carrers que amagues vestigis de l'antiga sèquia, però també horts i camins que ens recorden que el Rec no és només una història del passat.

Polígons i protestes. Un passeig per la Rambla Guipúscoa

Entre 1958 i 1970 la Rambla Guipúscoa es convertí en la nova autopista de sortida de Barcelona cap al Maresme. Els barris que es construïren al voltant, per tant, havien de suportar el tràfic, a més de la manca d'equipaments i zones verdes. Avui aquella antiga autopista s'ha convertit en una rambla. És una mostra de com els barris de la Verneda i Sant Martí han hagut de lluitar per dignificar el barri. En aquesta ruta en descobrirem la història.

A la ville de... Icària. Una passejada per la Vila Olímpica

El 10 de gener del 1994 Catalunya va conèixer per primera vegada la família Aiguadé, propietaris d'una antiga bodega del barri del Poblenou. S'estrenava la sèrie *Poblenou*, la primera de les sèries produïda per TV3. En aquell primer capítol els Aiguadé obriren la porta posterior de l'antiga bodega i descobriren, davant seu un mon nou: la Vila Olímpica!

La xemeneia de Can Folch, l'any 1986, durant les obres construcció de la Vila Olímpica.

Gràcia

Gràcia protesta!

En aquest itinerari parlarem d'algunes de les revoltes i manifestacions que han marcat la història de la vila de Gràcia. Des de les protestes d'uns monjos franciscans un estiu de fa més de dos-cents anys als llençols amb la paraula "No" que penjaven dels balcons de Gràcia a la primavera de l'any 1976. I és que les formes de protestar han anat canviant al llarg del temps. A més de canviar el dia a dia de les graciencques i dels graciencs, les protestes sovint també han acabat transformant la fesomia de tot el barri.

Guarnint l'estiu. Històries de la festa major de Gràcia

El 14 d'agost del 1817 va aparèixer una nota al *Diari de Barcelona* en la que s'anunciava que a l'endemà, a l'era de la masia de Can Trilla, al peu del camí ral a Sant Cugat, s'hi celebraria una missa, ball i joc de sortija. Amb els anys aquella festa, d'un poble rural, s'acabaria convertint en una festa de poble, de ciutat i de barri, que anà evolucionant amb la vila de Gràcia. Avui, dos-cents anys després, però, la festa s'enfronta a problemes complexos. Què ens explica la festa major de Gràcia de la nostra història i del nostre futur? Que comenci la festa!

Autopistes urbanes. Una història de la Barcelona de Porcioles (1957-1973)

Aquesta ruta recorre el tram central de la Ronda del Mig o Primer Cinturó de Ronda, que es va construir entre les dècades de 1950 i 1970. Quina relació van tenir i tenen els barris del voltant amb la via ràpida, com van reaccionar els moviments veïnals des dels anys 1970 i quina gestió n'han fet els ajuntaments democràtics?

No som robots! Dones obreres a Gràcia i al Camp d'en Grassot (1870-1979)

A l'abril del 1870 una venedora d'herbes remeieres pujava a la torre del campanar de Gràcia i tocava a sometent. Un segle més tard, en una fàbrica d'electrodomèstics en vaga, una dona llegia un manifest davant d'una càmera. En aquesta ruta rescatarem la història d'algunes de les dones que van viure i treballar, que van protestar i organitzar-se a l'entorn de les fàbriques dels barris de Gràcia i el Camp d'en Grassot. On vivien? Com treballaven? Perquè protestaven?

Les grutes de Vallcarca

Vallcarca és una vall enclotada entre diversos turons, d'aquí el seu nom: *vall càrquera* o vall tancada. És un barri de forts desnivells, de pujades i ponts, d'escalas, de grutes i de pedreres. Potser per això hi van anar a viure molts artistes, literats i músics. En els seus llibres i en les seves cançons van escriure sobre el barri i el seu paisatge. En aquesta ruta coneixerem algunes de les seves obres per endinsar-nos en els secrets de l'abrupte història de Vallcarca.

Natura, novetat i negoci: el Park Güell

Els dies festius de finals del segle XIX els obrers i menestrals pujaven a la Muntanya Pelada a fer festa, beure i menjar. És aquí que Eusebi Güell i Antoni Gaudí projecten un park exclusiu, per a clients benestants. El negoci no va funcionar però va permetre que el Park Güell es convertís en un parc públic. En aquesta ruta coneixerem la història singular del parc, des dels bancs amb trencadissos als vells garrofers, del ferro forjat a les festes que s'hi han celebrat.

Per no perdre l'essència. Una història de les entitats culturals de Gràcia

L'any 1976 fou un any convuls per a tot el país. Els ateneus, casinos, orfeons i cooperatives de Gràcia el van viure intensament, uns en crisi i d'altres amb esperança. Les dones reivindicaven poder ser-ne sòcies de ple dret, el jovent feia sentir les seves reivindicacions polítiques i alguns socis de tota la vida pensaven que tot es capgirava i que la seva entitat es convertiria en una agrupació del PSUC! Bufaven aires de canvi i calia defensar -o no- l'essència d'aquelles entitats centenàries.

El negoci del ferro forjat. Històries del modernisme a Gràcia (1883-1908). *Novetat 2026*

Francesc Cama era un metge reputat amb clients importants entre la burgesia barcelonina. Havia fet diners i va decidir invertir-los en un negoci profitós: l'immobiliari. Construï un primer bloc de pisos, dissenyat per un arquitecte de renom, i, després repetí la fórmula amb tres blocs més. Altres burgesos seguiren el seu exemple i convertiren antigues cases de rentes menestrals en nous i sumptuosos edificis. El modernisme havia arribat a Gràcia - en forma de negoci immobiliari.

La Riera de Vallcarca a principis del segle XX.

Sarrià-Sant Gervasi

Els blaus. Una passejada pel passat obrer i menestral de Sarrià

En una foto antiga s'hi veuen uns quants treballadors al costat de la carcassa d'un vagó de fusta. Se'ls veu orgullosos de la feina feta. I, certament, fou tota una gesta! Qui eren?

Son molts els qui pensen que Sarrià ha estat des de sempre un poble ric, i, certament, hi podem veure alguns palauets d'estiueig burgesos. Però si ens passem tranquil·lament pels seus carrers descobrirem també el rastre qui hi deixaren d'altres sarrianencs, manobres, obrers, fusters. Què en queda d'aquest passat oblidat?

Maí esclaus! La lluita per la independència municipal de Sarrià i la seva agregació a Barcelona

Un vespre de novembre de fa un segle el pregoner municipal tocà la seva corneta pels carrers de Sarrià. El toc, però, era més fort que l'habitual i espantà al veïnat que s'estava, tranquil·lament, a casa seva. El seu so era gairebé militar, com de derrota. El pressentiment que havia d'anunciar quelcom de terrible es confirmà quan la veu li tremolà a l'hora d'entonar la fórmula tradicional: *Se fa sapiguer que...* Quin missatge portava aquell pregoner consternat?

Un paradís perdut? Una passejada pels jardins del Farró i el Putxet

Un matí, ben d'hora, Elvira Farreras, veïna i cronista del barri del Putxet, es llevà trambalsada pel soroll d'un camió que es dirigia cap a una antiga torreta del barri. Aquella casa, ens explica, seria enderrocada, com ho serien també tantes d'altres. *El jardí de tots els jardins* va escriure Mercè Rodoreda durant el seu exili a Ginebra, evocant el paisatge del barri de la seva infància. En aquesta ruta ens passem pel *paradís perdut* d'escriptores i artistes que van viure al Putxet.

Sempre serà estiu. Una passejada pels barris de Galvany i Turó Park

Un còctel refrescant, aquelles gelosies mediterrànies, un espai ample, la ceràmica de la Bisbal, una cortina de lli. En aquesta ruta ens passem per un barri que durant quaranta anys va aplegar als millors arquitectes de la ciutat, que hi van construir els edificis més moderns del moment. Van aprendre que no calia construir grans palaus, que, en realitat, el que volien, el que desitjaven els seus clients rics era viure de forma senzilla, com si sempre fos estiu.

Gintònics i espiells. Una història de la *gauche divine*

La barra amb vellut vermell, les cadires decorades amb elements modernistes, bona música, un soterrani il·luminat amb llum tènue i un bon gintònic. Aquests eren alguns dels ingredients del Bocaccio, la boîte que es convertí en centre de la *gauche divine*: escriptors, artistes, intel·lectuals més o menys progressistes i de casa bona que van viure a la zona alta dels anys 1960 i 1970. Des del Tuset Street al soterrani on vivia Gil de Biedma: en aquesta ruta coneixerem alguns dels seus protagonistes tot passejant pels barris de Galvany i Sant Gervasi.

Beats i benestants. Un estiu a Tres Torres

Com és possible que no se sàpiga d'on ve un nom tant senzill com el de Tres Torres? Eren tres torres? I si eren tres torres, llavors quines tres torres? Millor dit: hi ha diverses teories, llegendes, rumors i xafarderies. En aquesta passejada intentarem treure'n l'entrellat per conèixer l'origen del barri de les Tres Torres.

El salpàs pasqual. Una excursió per les masies de Vallvidrera

Durant segles Vallvidrera fou un indret rural, format per una munió de masies disperses repartides per un territori muntanyós i abrupte. El centre de la vida era a la parròquia de Sant Maria, amb l'església gòtica, la rectoria i l'era. Un cop l'any, però, al diumenge de rams i dilluns de pasqua, el mossèn empenia dues llargues caminades i recorria totes i cadascuna de les masies per complir amb la tradició del salpàs pasqual. En aquesta ruta recorrerem una part del seu camí pel passat rural d'aquest indret.

Un llenyataire en frac. Vallvidrera, 1888-1906

A l'estiu del 1888 un llenyataire pujava atrafegat amb un ram de flors a les mans cap al cim de Collserola. Anava embotit en un frac que havia llogat d'un teatre. A on anava? Què feia vestit així? La seva història és, també, la d'un poble rural i pobre, Vallvidrera, que estava a punt de canviar per sempre.

Palaus i engranatges. Una passejada per les torres benestants de la burgesia industrial

Ernest Tous, director i màxim accionista de la Maquinista Terrestre i Marítima, es va fer instal·lar, al vestíbul del seu palau, unes rèpliques de les locomotores, dels vaixells i els engranatges que produïa la seva fàbrica. Els Tous, els Muntadas o els Güell s'enriquiren gràcies a les seves empreses i es feren construir les seves torres a la zona alta de la ciutat, lluny de les seves fàbriques. En aquesta passejada coneixerem les seves històries, les seves nissagues i les seves cases.

Sant Andreu

Bandolers i milicianes. Un passeig pel passat obrer de Sant Andreu

Aquesta ruta proposa un recorregut històric pel nucli antic de Sant Andreu, des del seu origen a l'edat mitjana fins a la dècada de 1930. Pel camí coneixerem la història de les revoltes contra les quintes, al segle XIX, de les seves fàbriques. Durant la ruta, apareixeran dues persones que van viure a Sant Andreu: Francesc Baliarda, a principis del segle XIX, i Elisa Garcia, a principis del segle XX. Baliarda i Garcia van viure vides convulses en una època de forts canvis socials.

Els vells. Una història obrera de Sant Andreu de Palomar. *Novetat 2026*

Fa fred. En Joan fa anys que treballa com a teixidor d'una fàbrica de Sant Andreu. Tot que els anys pesen i li fa mal l'esquena és destre i coneix bé l'ofici. Un dia, però, l'amo li diu que no cal que torni a l'endemà: és massa vell. És així que comença la trama d'una de les obres és conegudes d'Ignasi Iglésias. L'obra va colpir als milers d'espectadors, rics i pobres, que l'anaren a veure al Romea al febrer de 1903. Què ens ensenya aquella història trista sobre el passat obrer de Sant Andreu i què ens explica del present?

Un barri sense nom. Històries del Bon Pastor, 1929-1939

La història del barri del Bon Pastor va començar de cop, quan una munió de paletes començaren a construir, per sorpresa, un grup de cases barates a la riba del riu Besòs, l'any 1928. En pocs mesos sorgí un barri de 784 cases amb uns tres mil habitants. El nou barri, envoltat de camps, era lluny de tot arreu: de l'ajuntament, del tren, dels mercats, de les escoles. Quan l'any 1931 es proclamà la Segona República el veïnat decidí que havia arribat el moment. El barri necessitava un ateneu, una biblioteca, una escola i, sobretot, un nom nou!

Sants-Montjuïc

Baixant de la Font del Gat

En aquest itinerari descobrirem la història d'algunes de les fonts que hi havia a Montjuïc, al barri del Poblesec. Les fonts es van fer molt populars a la densa Barcelona segle XIX encara ofegada per les muralles i afectada per la mala qualitat de l'aigua. Anar a beure l'aigua de la muntanya era només un dels motius per als quals tants barcelonins pujaven a Montjuïc. A més de les fonts, al Montjuïc del segle XIX s'hi amagaven molts altres elements dels quals intentarem trobar algun vestigi.

El palau elèctric. L'Exposició Internacional de 1929

Al maig de 1914 Francesc Cambó organitzà un acte polític (en realitat fou una costellada amb amics i enemics polítics) al capdamunt de Montjuïc. Cambó proposà repetir la idea que havia funcionat tant bé l'any 1888: organitzar una exposició d'abast mundial. Aquesta vegada, però, l'esdeveniment tindria una temàtica, l'electricitat, i un lloc insòlit, la muntanya de Montjuïc.

Guspines al cel. La defensa passiva al Poblesec (1936-1939)

Un jove de dotze anys feia cua en una lleteria quan va veure uns guspines al cel. De cop, una gran explosió. La memòria d'aquell primer bombardeig va traspalsar el barri, però el veïnat va reaccionar ràpidament. Tots els carrers s'ompliren de muntanyes de terra i la gent anava a passar la tarda cavant túnels. La guerra havia arribat al Poblesec i calia defensar-se per sobreviure.

L'últim estiu amb platja. La Marina, 1967

L'estiu del 1967 fou l'últim en el qual el veïns van poder banyar-se en aquella platja idíl·lica, envoltada de camps i masies, a tocar de la desembocadura del Llobregat. Les fotos antigues ens ensenyen aquella platja que avui es fa difícil d'imaginar, enmig dels molls, dàrsenes i grues del port. De cop, un barri mariner, el de la Marina de Port, va deixar de tenir platja.

Nou Barris

La Prosperitat fa 100 anys

L'any 2019 el barri de la Prosperitat, a Nou Barris celebrà el seu primer segle de vida. Un grup d'historiadors del barri van descobrir que l'any 1919 s'hi van començar a construir les primeres cases dins d'un projecte d'una cooperativa d'habitatges. Els primers habitants van anar a viure a un territori encara plenament rural, enmig de vinyes, carrers sense asfaltar i torrents abruptes. 100 anys poden semblar pocs, però a la Prosperitat han estat anys intensos, de lluites veïnals i transformacions urbanes, festes majors i de vagues.

9Barrios. La creació del districte de Nou Barris

El nom del districte de Nou Barris no ve de cap masia ni es troba en cap document medieval. *Nou Barris* és el resultat d'una lluita veïnal. Apareix per primera vegada com a títol d'una revista impresa de forma clandestina a la dècada de 1970. En aquesta ruta traçarem la seva història pels carrers d'alguns dels barris del districte i sabrem com és que el nom d'una revista clandestina va acabar donant nom a un nou districte.

Els masovers sense terra. Una passejada per la memòria agrícola de Nou Barris

Armengol, Basté, Campmany, Pujades i Samsó. Son cognoms de famílies que, durant, moltes generacions, de pares a filles, de mares a fills, treballaren unes terres que no eren seves, cuidaren d'una masia que no els pertanyia, en un territori que ara és el districte de Nou Barris. Dècades després, uns altres veïns -sovint també fills de pagesos vinguts d'altres terres- s'organitzaren per defensar la pervivència d'aquell passat agrícola.

A qui hem de curar? Històries de l'Institut Mental de Nou Barris

A la dècada de 1970 els pacients de l'Institut Mental eren coneguts pel nom dels pavellons on vivien: els de Sant Jaume i Sant Jordi eren els santereros, i les que vivien al pavelló de Santa Cecília, les cecílies. Aquella institució, però, tenia els dies comptats. En aquesta ruta coneixerem la seva història tortuosa, que ens posa al davant un mirall de la nostra pròpia societat.

Aprendre és lluitar! La lluita per la cultura a Nou Barris (1971-1994)

El vigilant de la garita arribà al seu lloc de feina puntual. De camí a la feina va veure les pintades habituals: *Harry Walker pel barri* i *Solidaritat amb la Roca!* Al ser diumenge preveia que seria una jornada tranquil·la. Des de la finestra del seu lloc de vigilància podria entretenir-se veient com les veïnes dels blocs de la Trinitat Nova estenien la roba, aprofitant que, al ser festiu, el fum de la fàbrica no els hi embrutaria. Aquell matí fred de gener, però, no seria un matí normal. Sense saber-ho, es convertiria en espectador d'una revolta que convertiria aquelles naus grises en una cosa radicalment diferent.

Les Corts

L'enderroc dels passatges. El passat fabril i obrer de Les Corts

A la primavera del 2023 s'ha acabat d'urbanitzar un nou parc, a l'indret que havia estat, fins fa pocs anys, una antiga barriada obrera de Les Corts. Fa un segle Les Corts era un barri molt diferents d'avui en dia. El fum de les xemeneies i el traqueteig dels telers confirmaven que aquell era un barri obrer, semblant a Sants, el Poblenou, Gràcia o Sant Andreu. Avui se'ns fa difícil imaginar-ho.

Com i quan es va transformar el barri? I, sobretot, perquè? En aquesta ruta intentarem trobar-hi respostes i descobrirem quins vestigis del seu passat obrer es mantenen dempeus.

Males dones! De la Maternitat i la presó de dones

L'any 1898 una jove escriptora presentava un monòleg als Jocs florals d'Olot. El text, titulat *La infanticida*, guanyà un dels premis d'aquell certamen però l'autora, Caterina Albert, decidí no anar a l'entrega de premis per l'escàndol que generà la seva obra. L'obra que va escriure, *La infanticida*, relliga les dues institucions que coneixerem a la ruta d'avui: La Maternitat i l'antiga presó de dones de Les Corts.

El poble dels pagesos lliures. Un passejada pel passat agrícola de Les Corts

És probable que per a la majoria de pagesos de Les Corts aquell 18 d'octubre de 1836 fos un dia normal. Vicenç Cuyàs, però, anava atrafegat. Tot havia d'estar a punt pel gran moment. Aquell matí, probablement a la sala principal de la seva masia, Can Gasparó, s'hi havia de trobar un grup de pagesos. Al seu davant hi tenien un paper en blanc, segellat per l'estat. El pagès Josep Closas hi aixecà l'acta d'aquella sessió històrica. A partir d'aquell moment, a més de pagès, Vicenç Cuyàs seria també l'alcalde de Les Corts. 115 anys més tard, un davanter hongarès, Ladislau Kubala marcaria el seu primer gol contra el Sevilla a l'ombra del pi de Can Gasparó, sense ser conscient de la història d'aquella masia.

L'Hospitalet de Llobregat

La cintura roja. Una passejada pel barri de la Torrassa de l'Hospitalet

Durant la dècada de 1920 la Torrassa fa multiplicar per deu la seva població amb l'arribada d'immigrants, sobretot de Múrcia, Aragó i Almería. Naixia un barri dens, de passatges i habitatges minúsculs, de gratacels, d'esperances i de barricades. De nit, en els dormitoris amples de la zona alta de la ciutat, però, algunes persones es despertaven aterroritzades: havien tingut un malson de color roig i negre.

Vivim a Bellvitge!

Durant anys només un únic carrer de Bellvitge estava del tot urbanitzat, amb les voreres, l'arbrat, els bancs i fanals. Es tractava del carrer que apareixia en totes les fotografies dels anuncis de l'empresa immobiliària. La realitat, però, era molt diferent a la dels anuncis. En quinze anys l'indret agrícola que havia estat Bellvitge es va convertir en una ciutat de 30.000 habitants amb moltes mancances. En aquesta ruta descobrirem com es va construir el barri, des de les plaques de formigó prefabricades al seu moviment veïnal.

Les sèquies de la infanta

La infanta Lluïsa Carlota estava destinada a una vida plena de luxes però, a la vegada, difícil: havia de tenir tants fills com fos possible. De camí a Madrid, a on s'havia de casar amb el seu oncle, la infanta va fer estada a Barcelona a on va inaugurar una sèrie d'infraestructures noves que serien batejades amb el seu nom. Una d'elles canviaria per sempre a un petit poble agrícola prop del delta del Llobregat: l'Hospitalet. Un canal d'aigua va convertir les terres de secà en fèrtils terres de regadiu. Després arribarien els molins, les fàbriques i un nou veïnat que acabaria creant els nous barris d'una vila que, en pocs anys acabaria sent una ciutat.

L'àrea metropolitana

De *Baetulo* a Badalona. Una història de la ciutat a través dels seus badius

Durant anys Badalona va créixer de dins cap a fora (però sempre en rigorós alfabètic!). En un temps en el qual es treballava i es vivia al mateix lloc, les cases es convertiren també en tallers. Més tard, però, aquells antics espais de treball s'anaren transformant de la mateixa forma que Badalona deixava de ser un poble de pescadors i es convertia en una ciutat fabril. En aquest itinerari coneixerem la història d'una de les ciutats més antigues i desconegudes del país i ho farem a través d'alguns dels seus detalls més amagats: els badius.

O tots, o ningú! Una història de la lluita obrera a Cornellà (1962-1987). *Novetat 2026*

Un migdia del 1975 Antonio Soria va perdre el control de la cadena de muntatge. L'embussament va obligar a parar la producció durant uns minuts. Soria era un treballador amb anys d'experiència però no podia més. Aquell ritme de producció era insostenible! Un enginyer jove anà a esbronar-lo i finalment l'acabà acomiadant de forma fulminant. Aquella tarda tota la plantilla de la fàbrica deixà de treballar amb el crit de "O tots, o ningú!" Començava una de les vagues més emblemàtiques de la història del Baix Llobregat.

Una babilònica ciutat. Un estiu a Santa Coloma

Josep Maria de Segarra no tornà mai més a estiuejar a la seva estimada masia de Santa Coloma. Al seu diari s'hi referí com *una babilònica ciutat* que havia perdut tot el seu encant. En aquesta ruta coneixerem el passat de Santa Coloma de Gramenet com a poble d'estiueig, què s'ha conservat d'aquest passat i com es va transformar en una gran ciutat.

Roses i pomeres republicanes. Una passejada per la història agrícola del Baix Llobregat dels anys 1930

Una matinada d'agost del 1934 uns jornalers entraren dins d'una finca d'un terratinent de Sant Joan Despí i hi talaren una cinquantena de pomeres. Al poble veí, Sant Feliu de Llobregat, un jardiner decidia establir-se pel seu compte i deixar de treballar pels marquesos de Monistrol. Durant segles la història de Sant Feliu de Llobregat va estar marcada pels designis de diverses famílies benestants de Barcelona que havien construït els seus palaus d'estiueig al poble. Però havia nascut una nova generació de pagesos, conscients que qui treballava la terra eren ells.

Casinos o carxofes? Interessos immobiliaris i lluita ecologista al Baix Llobregat (1976-2023)

El juny de 2012 arribava a l'aeroport del Prat un multimilionari nord-americà. Aquella visitat havia de canviar la fesomia de la ciutat -o potser no?-. En aquesta ruta coneixerem la història del Parc Agrari del Baix Llobregat, dels seus cultius, de les masies i dels seus pagesos, que mantenen viva l'agricultura a pocs quilòmetres del centre de Barcelona.

17 de setembre! Una passejada pel Prat de Llobregat

El Prat ha viscut sempre a remolc a Barcelona. En aquesta ruta ens aproparem a la història del poble del delta del Llobregat, des de les seves masies a les fàbriques i a la lluita dels seus veïns per reivindicar la seva història, encaixonada entre les grues del port i les terminals de l'aeroport.

La Roca en vaga! Una ruta per Gavà i Viladecans

Asma, mal d'esquena, sordera, silicosi. Molts treballadors de la fàbrica de la Roca patien seqüeles físiques per les dures condicions de treball de la fàbrica de Roca Radiadores, a Gavà. Al novembre de 1976 decidiren declarar-se en vaga indefinida. La vaga va durar 96 dies. En aquesta ruta recorrerem els espais d'aquella vaga emblemàtica que marcaria la transició al Baix Llobregat.

La masia de Cal Tivís, a la Bunyola, al Prat de Llobregat, a principis del segle XX.

El Vallès

El poble dels rabassaires. Una passejada pel passat agrícola de Sant Cugat del Vallès dels anys 1930

L'any 1877 s'inaugurava una nova carretera, que a Gràcia era coneguda com la carretera de Sant Cugat i a Sant Cugat com la carretera de Gràcia. Pocs anys després, però, es va començar a conèixer com la Rabassada. El nom d'aquesta carretera que serpenteja per la serra de Collserola ve del nom *rabassa morta*, un tipus de contracte d'origen medieval molt estès entre els pagesos de Sant Cugat. A la dècada de 1930 la rabassa i la Rabassada es van convertir en la gran lluita entre els rabassaires i els terratinents. Durant segles els grans propietaris havien gaudit de les rendes de les seves finques, però els temps estaven canviant.

El poble salvatge. Muriel Rukeyser a Montcada i Reixac, 1936

La Muriel era una dona jove i idealista. Havia nascut a Nova York però volia veure món. S'embarcà cap a Europa i, un cop a França, agafà el tren en direcció a Barcelona, per participar en l'Olimpíada Popular, organitzada com a protesta contra els jocs olímpics de Berlin. El seu viatge, però, no va anar com s'esperava. Poc abans d'arribar al seu destí, la Muriel es trobà parada, dins d'un vagó de tren, envoltada de gent desconeguda en un poble amb un nom estrany: Montcada i Reixac.

Defenseu-vos, liberals! Granollers, 1887-1938

“Aquesta vila, *liberalíssima*, no pot tolerar que el clero i els cacics la dominin més!”, escrivia l'any 1887 l'impressor Esteve Garrell a la portada del setmanari *El Congost*. Aquell article enardit canviaria per sempre la ciutat de Granollers. Havia arribat el moment per a que els liberals s'organitzessin i es defensessin!

Obreres i bromistes. Un passeig pel Sabadell de principis del segle XX

Una nit d'hivern de l'any 1916 una colla de joves, de bona família, decidiren anar a trencar fanals. Al dia següent apareixia una carta al diari criticant el fet. L'autor de la carta havia trencat un d'aquells fanals. Mentrestant, a la seu de la Federació Obrera una activista anarquista defensava la incorporació de les dones a la lluita anarquista. Sabadell s'omplia de xemeneies, de burgesos i d'obreres, de diaris, d'articles i de bromistes.